

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 14. marca 1866. ~

## Gospodarske stvari.

## Kaj je storiti, ako je sadno drevo gospodarju zavoljo preobilnih zarodnic nerodovitno? \*)

Sadjorejcem je znano, da hruške in jabelka navadno ne zastavljajo cvetnih popkov, dokler niso pognale majhnih krempljev, katerim Nemci „Fruchtholz“ pravijo, mi pa jih zarodnice imenujemo. Tudi najmanjša zarodničica ima svoj popek. Nekatere imajo listnike, nekatere pa cvetnike.

Dasiravno zarodnice ne poganjajo mladik, vendar tudi vsako leto nekoliko zrastejo in njih starost se po obročkih pozná, kateri se na bolj starih zarodnicah lahko štejejo. Izmed zarodničnih obročkov poženejo novi listni popki in iz njih zopet zarodnice na vse strani. Tako postane drevo s časom vse krempljasto in zaraščeno, ter ima brez števila zarodnic in popkov, pa vendar cvetnikov ne nastavi, in če jih tudi včasih nastavi, se cvetje obleti in sadú ne rodi. Zakaj neki ne? Zato ne, ker ima tako drevo premalo moči v sebi, da bi moglo toliko število popkov zadostno rediti. Preobilnost zarodnic in njih brezštevilni popki so krivi, da je drevo nerodovitno.

Vajen sadjorejec hitro pozná, ktero drevo je zavoljo preobilnosti zarodnic in popkov nerodovitno. Kdor pa je drevja manj vajen, naj gleda, kako drevo raste, kakošni so popki na zarodnicah, in koliko peresec da imajo.

Ako drevo neha mladike poganjati, ali le sèm ter tjà kako tanko in kratko mladico požene, znamenje je to, da drevo strada, da je bolno ali da mora preveliko družino popkov in perja rediti. Ako so popki drobni, iz katerih komaj po tri ali štiri peresca poženejo, daje to na znanje, da ima drevo toliko zarodnic in popkov, da jih ne more zdatno rediti. Taka je rada pri tepkah.

Dostikrat se sliši govorjenje: „To-le drevo je kdaj vsako leto rodilo, zdaj pa se je narodilo, in že več let nič nima.“

Pa tako drevo se večidel ni narodilo, temuč se mu le godí kakor očetu, kateri je svoje otroke lahko dobro z živežem oskrbel, dokler jih je bilo le troje; zdaj pa pomanjkovec trpijo, ker se je njih število na deset narastlo. Če tako drevo pogledaš, boš dostikrat videl, da so se zarodnice tako razkrempljile, da je drevo živ kremplj postalo.

Da bode tako preobloženo drevo zopet rodovitno, daj mu z gnojnino pri koreninah več živeža, in mu vzemi na vejah nekaj bremena, to je, iztrebi ga precej močno, pa enakomerno po vseh vejah. Tako boš zatrl preobilne zarodnice in odvečne popke.

Kdor pa hoče drevje prav trebiti, ni dosti, da bi le vzел v roke žago, sekirico, nož ali škarje, pa hajdi na drevje in žagaj in sekaj in ščipaj, da bo kaj; ampak treba je, da delaš bolj z glavo kakor z orodjem. Zlato pravilo naj ti bo: Nikoli nikar nič ne odžagaj, ne odsekaj ali ne odreži, dokler ti glava ni povedala, zakaj da mora to proč.

Kadar drevo trebiš preobilnih zarodnic, ne smeš vej ogoliti, dokler dosežeš, kakor se rado zgodi, ampak skrbi, da bojo zarodnice po vsem drevesu in povsod po vejah. Le tako drevo obilno rodi. Iztrebi pa pred vsem tiste zarodnice, ktere imajo drobne popčke, včasih se staknejo le preobilni popki, zarodnica pa ostane. Ako so se zarodnice že močno razkrempljile, odpravi slabejše krempljce. Včasih se mora cela krempljasta veja polna zarodnic in popkov iztrebiti, če nima prostora. Cvetnih popkov varuj pokončevati, če niso preobilni. —

*Opomba.* Kakor druga leta, ravno tako imam tudi letos veliko sadnih drevesec vsake sorte, posebno veliko pa lepih in šlahnih jebelk po 30 — 50 krajc. na prodaj. Pri meni se dobé tudi erfurški in angleški špargeljni po 2 in 3 kr. eden.

Na Breznici blizu Radolice 10. sušca 1866.

Lovro Pintar, fajmošter.

## Gospodarska skušnja.

\* Kako na Francozkem vinograde branijo spomladanske ponočne zmrzline. — Kadar se bojé v jasni mirni noči brez vetra, da utegne zmrzovati, zažgó na večer velike kupe vlažne (mokre) slame, plevéla in grmovja. Tak ogenj napravi veliko gostega in mokrega dima, ki se kakor krilo vleže čez nograd; ta dim pa tudi zrak tikama tal napolni z vodenim soparom, in to brani, da zemlja ne zmrzne. Ko je noč mirna brez sape, ne prežene dima; dim ostane tedaj na mestu. Profesor Tyndall je te skušnje razjasnil s kemičnimi razlogi, kateri očitno kažejo, da taki gospodarji prav umno ravnajo, kateri tako kurijo nogradom. Z vodenim soparom navdani zrak (luft) ima čudno, prekristno lastnost, da žarke, kateri izhajajo iz tako vročega vira kakor je solnce, prav lahko skozi se pušča, nasproti pa takih žarkov ne pustí skozi, kateri izvirajo iz tako malo vročega trupla kakor je zemlja. Če v puščavi po sila vročem dnevu nastopi ledeno-mrzla noč, ali če nam jasno nebó spomladi pri-nese ponočni mraz, se to zgodi samo zatega voljo, ker je zrak nenavadno suh in nima vodenih soparov v sebi, kateri odvrčajo slano. Tako piše francozki profesor Tyndall.

Ali bi se ne dalo tudi pri nas tako ravnati, ne samo v nogradih, temuč tudi v sadnih in družih vrtih?

\*) Obljubljeno priporočilo dobro doide!

Dr. Schumacher pripoveduje, da v južni Ameriki s takim ognjem varujejo polje ponočne zmrzline.

\* Gnojnim jamam (Senkgruben) se vzame smrad, ako se gnoj potrese z žganim apnom in ogelnim prahom; unega se vzame 20 do 30 delov, tega pa 2 dela; v tej razmeri se pomeša ogelni prah z drobnim apnom.

## Národne stvari.

### Kmet in národnost.

Spisal dr. J. Mencinger.

(Konec.)

Kmet ljubi lepo cerkev v svoji fari in vesel je lepega zvonjenja, ki se močno in daleč razlega. (Spominjam se vrstic narodne pesmi od „zagorskih zvonov.“) Farani se s tem radi ponašajo. Taka nedolžna ošabnost je nekaj vredna; del je kmečkega samočastja in varuje kmeta mnogih napak. Sploh smeš misliti, da kjer najdeš lepo cerkev zraven čednih hiš, tam so prebivavci snažni, tudi na duhu in spodobno se obnašajo. — Slovenskemu narodu pobožnost ni še pokvarjena. Fara pri našem ljudstvu, bodi si kjer koli, ni samo duhovna postaja, temuč duhovna družina, dušni pastir je duhovni oče svoje fare tudi v tem pomenu, da je on oseba, ki ima korenino v kmetijstvu, po svoji vednosti in častitosti pa kmete presega. Duhoven na kmetih tedaj ni samo cerkveni vodnik, temuč pomočnik in svetovavec v vseh nadtelesnih zadevah; saj je tisti mož v fari, ki vživa občno zaupanje in ljubezen, ako se namreč drži svojega stanú in poklica. — Po vsem tem je duhoven najbolj pravi razlagavec ideje narodnosti med kmeti, in če mu je mar napredek naroda svojih faranov, če mu je mar, faranom svojim vračati njihovo ljubezen in zaupanje, tudi ne bo našel boljšega dela, kakor kmetom kazati, kaj da so: „slovenski kmetje“, ter jih učiti, kako naj bodo dobri kmetje v svojem stanu, in dobri udje cerkve in države v svojem narodu. — Ta nauk ne gre v cerkev, ker je posveten, tudi ni duhovnom zapovedan (preje morebiti komu prepovedan); samo dobrovoljen nauk je, ki izhaja iz ljubezni do zaupajočega dolgo zanemarjenega naroda, po kateri tisti, ki nimajo veliko narodne omike, nekaj te omike tudi stradajočim privoščijo. Dober duhoven, ki ga veseli ljubezen do svojih ovčic tudi pri posvetnih rečeh kazati, ima pa zunaj cerkve veliko priložnosti za podučevanje, in njegove besede ne bodo lahko padale na skalo, ker pozna lastnosti in sposobnosti skoraj vsacega iz svoje srenje.

Duhovnik bo tako koristil narodu na vse strani in zraven bo nekatere obvaroval zmotnjav in zapeljevanja, ktero delajo nemškovavci, nekatere pa slepe strasti, ki jo napravljaja prenapeta gorečnost.

Ne bom razlagal, kako naj se narod podučuje, ker potrebno ni in tudi ne želim, da bi se mi reklo, da duhovnom razlagam ravno to, kar sem se od njih učil.

Cerkev, duhovni in narod so trdno in naravno združeni v medsobno podporo. Vsaka moč, ki si je hotela ali cerkev ali duhovne ali narod potlačiti, skušala je razdjati to naravno zvezo. Za cesarja Jožefa II. se je močno nemčevalo. Kakor smo čuli, je bilo takrat in veliko let pozneje celó v kmečkih šolah prepovedano slovenski govoriti. Nemškovanje je kmete zadevalo. Nemškutarija in birokracija ste si pa pravi sestrice, le da se je birokracija duhovnov lotila s tistim Jozefinizmom. Birokracija je imela tanke oči in tanka ušesa takrat, kadar je želela kaj razdvojiti. Zapazila je trdno zaupanje in zvezo med duhovni in kmeti. Prizadevala si je tedaj ločiti duhovna od kmetov in ga vvrstiti v birokratiški kolobar. Pri starih farah je duhoven do-

hodke imel od zemljišč med farani, in kmetoval je, kolikor bolj umno, toliko bolj s pridom. Novih far se je dokaj napravilo. Pri teh pa se plačilo vleče iz državnih zavodov. Duhoven je tako manj sam svoj gospod in ima še to neprijetnost, da njegov dohodek ne raste z žitno ceno. Dajalo se je duhovnom nekaj opravil, ki niso v zvezi z duhovnim poklicem, in birokracija se je mešala v več zadev, ki so prav za prav duhovniška notranja reč. Tako je birokracija razcepovala dva stanova, državi ne na korist, a samo zato, da je množila svojo nepotrebno moč — in ta dva stanova sta popolnoma konservativna.

Našli so se tù in tam duhovni, ki so delali po vodilih birokracije, stopili v njen kolobar in pridno pomagali nemškutariti na kmetih. Komu so s tem koristili? Svojim lastnim nasprotnikom. Res je, da duhovni imajo podporo v veri in cerkvi — a oni so tudi političen stan; da si ohranijo tega stanú veljavo, morajo se opirati na drugi konservativni stan — na kmeta ali plemstvo; na slovenskem tedaj posebno na kmeta.

Kakošen pa bi bil nasledek za kmeta, ako bi bila nemškutarija obveljala? Nikako dober. Kmet ostane trden, dokler ostane pri svoji navadi pri „v starih šegah vtrjenih postavah“; kadar se mu vzame prirojeni značaj, ako se sili v kaj novega nenavadnega, zgubi svojo historično podlago, in peša ne samo na premoženji, temuč tudi na poštenji.\*) Ravno slovenstvo je pa našega kmeta najstarejši in najočitniši značaj! Birokracija je rekala, da nas vse želi osrečiti — zato je imela toliko teoretičnih potov. Ako je vsaka njenih naprav imela dober namen, naj pové: kaj našemu kmetu v obče, kaj posebno k povzdigi njegovega moštva in premoženja pomaga, da se je silil tuj jezik v šole in uradnice? Odgovora bomo menda čakali do sodnjega dné.

Naš kmet je veliko trpel v nekdanih časih, vendar je ostal vedno zvest in konservativen, tak kakoršen je bil in je s svojim starim dolgo zaničevanim slovenstvom. Ohranimo, izobrazimo mu tedaj ta dobri značaj; z duhom navdajmo mu to korenito narodno moč. Ako je ta moč dozda, ko je nihče ni gojil, bila tako dobra, koliko bo koristila, ako jo po pravi poti izurimo in z domačo hrano okrepčamo!

Sedanji časi našemu narodu niso še tako ugodni, da bi mahoma vse zadobili, česar želimo. Na narodnem obnebjji še mnogo meglá in oblakov zavira svobode solnce, da ne more jasno sejati. Vendar „vremena bodo se zjasnila.“ Po postavnem potu, od kterege se nikoli odvrnili ne bomo, dosegli bomo s časom vse, kar nam je potrebno in koristno. Dosti je slabih politikarjev, ki si strehe pred zidovjem želé, vse naglo in preveč pričakujejo ter se čudežev nadjajo. Državno življenje in narodni napredek, ako če biti stanoviten, se počasi giblje do popolnosti. Tak je zakon narave! — Večkrat se pravi: narodje so neumerjoči; ministri in poglavarji pridejo pa odidejo, — narod ostane. — Res, ministri pridejo in odidejo, a tudi narodje preidejo, ako prav ne živé. Da so narodje neumrjoči, morajo v sebi imeti moč rasti in pomlajevanja. Samo takrat in tako dolgo ne propadejo, dokler v sebi hranijo kreposti vere in poštenja in dokler se ne ustavljajo splošnemu napredovanju in vladajočim idejam. O narodskem življenji nam je človeška zgodovina kaj resnobna učnica, in poveda nam, koliko narodov in držav je že poginilo, ker so zapustili pot občne čednosti in časnega napredovanja.

\*) Ko sem se enkrat s kmeti razgovarjal o šolah, kako koristne so kmetu, so me zavrnil z djanskimi dokazi rekoč: „Ne bo dal! Ta in ta in še mnogo družih so hodili v šolo, in to v ljubljanske šole; naučili so se sicer nekoliko nemških besedi, al kmetujejo veliko slabejše od nas, ki šole nismo videli od znotraj; pa to ni čuda, ker se sramujejo kmetovanja in nas neumnih kmetov.“